

สมุนไพรเพื่อสุขภาพ

โครงการสมุนไพรเพื่อการพึ่งตนเอง

มูลนิธิสุขภาพไทย

www.thaihof.org

กระทั่ง ที่หลวงพระบาง

มีใ้กระทั่งที่เป็นสัตว์ แต่กระทั่ง คือ ชื่อเรียกของพืชสมุนไพรชนิดหนึ่ง ซึ่งเรื่องราวความรู้ต่อไปนี้ได้มาจากการสนทนากับ ดร.อุษา กลิ่นหอม ย้อนกลับไป 25 ปีที่แล้ว

ในช่วงปี พ.ศ.2531 อาจารย์ได้รับเชิญจากกระทรวงการต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ซึ่งนับเป็นการเดินทางข้ามฝั่งโขงเยี่ยมเยือนเพื่อนบ้านเป็นครั้งแรก

การไปครั้งนั้นร่วมเดินทางกับคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเจรจาทำความเข้าใจในการทำงานร่วมกันกับมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว

ในช่วงเดินทางตอนต้นได้ทำงานอยู่ที่เวียงจันทน์ จากนั้นเดินทางไปดุงนที่หลวงพระบาง โดยทางรัฐบาลลาวเป็นผู้ประสานงานให้ทั้งหมด เพราะเมื่อ 25 ปีก่อนการเดินทางใน สปป.ลาว ไม่ได้เข้าออกไปไหนมาไหนได้สะดวกเหมือนทุกวันนี้

เมื่อเดินทางไปถึงหลวงพระบาง ปรากฏว่าโรงแรมที่จองไว้ไม่สามารถให้คนคนไทยเข้าพัก ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลลาวไม่สบายใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะที่พักในหลวงพระบางในช่วงนั้นมีน้อยมาก เนื่องจากยังไม่เป็นที่นิยมท่องเที่ยวกันเหมือนอย่างในปัจจุบัน

ประกอบกับเป็นเวลาน้ำหลากแล้ว ทางเจ้าหน้าที่ของโรงแรมที่ปฏิเสธการเข้าพักแนะนำว่า เนื่องจากกลุ่มของเราเป็นแขกของรัฐบาลน่าจะเข้าพักที่โรงแรมสุวรรณภูมิ ซึ่งทำการปรับปรุงบ้านพักของเจ้าสุวรรณภูมิให้เป็นโรงแรม แต่ในขณะนั้นยังไม่ได้เปิดอย่างเป็นทางการ

แต่โชคยังเข้าข้างเพราะเมื่อไปติดต่อปรากฏว่ามีที่ให้พวกเราพักค้างแรมได้อย่างดี

โรงแรมนี้อยู่ติดกับวัดเก่าแก่วัดหนึ่ง มีพระรูปหนึ่งอายุมากแล้ว ท่านออกมาเฝ้ากวาดลานวัดในเวลาเย็นอย่างแปลกตา และยังมีเมียงๆ มองๆ มายังกลุ่มคนไทยจนเป็นที่ผิดสังเกต

และไม่ทราบด้วยเหตุใดคณะคนไทยทุกคนลงมติให้ ดร.อุษาเข้าไป

สอบถามพระรูปนั้นถึงจุดประสงค์ในการให้ความสนใจในกลุ่มของพวกเรา ดร.อุษา จึงรับปากทันทีเพราะตาเหลือบไปเห็นต้นปรังที่อยู่ใ้ในวัดที่มีความสูงประมาณ 2 เมตร กำลังออกดอกสวยงาม จึงทำที่ไปขอท่านถ่ายรูป พระรูปนั้นเอ่ยปากอนุญาต แต่บอกว่าจะขอพูดเรื่องหนึ่งก่อน

ท่านบอกว่าท่านฝันเห็น ดร.อุษาเมื่อ 7 วันที่แล้วว่าจะมาหาท่าน ในฝันของพระรูปนั้นบอกว่า ดร.อุษา เป็นคนสะสมต้นไม้ ซึ่งในช่วงเวลานั้น ดร.อุษาเป็นกำลังหลักและคณะกรรมการก่อตั้งสถาบันวิจัยล้วยรุกเขษ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ทำหน้าที่ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความหลากหลายทางชีวภาพ

พระท่านนั้นมอบต้นกระทั่งไว้จำนวน 7 ต้น ให้เอามาปลูกที่สถาบัน โดยท่านได้เตรียมกล้าไว้เรียบร้อยแล้ว

ที่น่าสนใจคือหากกล้าไม้ใส่กระบอกที่ทำด้วยกาบกล้วย ทำให้สะดวกในการนำขึ้นเครื่องกลับมาประเทศไทย แม้จะเป็นเรื่องที่อธิบายไม่ได้ แต่เป็นเรื่องที่ประจักษ์ที่ทุกคนในกลุ่มที่ไปด้วยรับรู้ร่วมกัน

ดร.อุษาเล่าว่า เมื่อถามพระท่านว่าทำไมจึงให้ต้นกระทั่ง ท่านบอกว่าต้นไม้ที่มีความสำคัญต่อชีวิตของคนหลวงพระบาง ในยามเดือน 9 เมื่อน้ำของ (โขง) หลาก จะพัดพาตะกอนมาเป็นจำนวนมาก เมื่อคนลงไปใช้น้ำจะทำให้ตาแดง วิธีแก้ให้เอาใบกระทั่งมาชงในน้ำฝน ใช้ล้างตา เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์มาก จึงนำกล้ากลับมาปลูกไว้ที่สถาบันจนถึงทุกวันนี้ ที่ผ่านมา ดร.อุษาลืมเรื่องนี้ไปสนิท จนเมื่อได้เดินทางไปศึกษาดูงานใน สปป.ลาว กับคณะเจ้าหน้าที่มูลนิธิสุขภาพไทย ได้ย้อนอดีตมาคุยให้เพื่อนๆ ฟัง

จึงขอแนะนำต้นกระทั่งให้ท่านได้รู้จักกันตามความรู้ในปัจจุบัน

กระทั่งเป็นพืชที่มีชื่อเหมือนสัตว์ มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Calophyllum inophyllum* L. ในแถบภาคเหนือเรียกว่า “สารภีแหม” แต่คนน่านเรียกว่า “เนาอกาน” ชื่อสามัญในภาษาอังกฤษเรียกว่า Alexandrian laurel

เป็นไม้ต้นขนาดกลาง สูงได้ถึง 30 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีหรือแกมรูปไข่กลับ ปลายใบกลมหรือเว้าตื้น แผ่นใบค่อนข้างหนาเกลี้ยง เป็นมันวาวทั้งสองด้าน ดอกสีขาว ออกเป็นกระจุกแยกแขนง

สั้นๆ ตามชอกใบไถ่ปลายกิ่ง เกสรเพศผู้ สีเหลือง จำนวนมาก ผลสดมีเมล็ดเดี่ยว ทรงกลม ผลสุกสีเหลือง การกระจายพันธุ์ พบตั้งแต่ประเทศแอฟริกา อินเดีย ศรีลังกา พม่า จีนตอนใต้ ไต้หวัน ญี่ปุ่น กัมพูชา เวียดนาม ภูมิภาคมาเลเซีย หมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก จนถึงออสเตรเลีย

ในประเทศไทยพบขึ้นตามชายเขา ที่โล่งชายป่าใกล้ชายฝั่งทะเลระดับความสูงไม่เกิน 200 เมตร ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ และภาคใต้

จากข้อมูลดังกล่าวพืชชนิดนี้ไม่น่าจะไปเจริญตามธรรมชาติได้ที่หลวงพระบาง แต่มีความเป็นไปได้ว่ามีการนำเข้ามาจากประเทศอินเดีย เพราะมีการบันทึกอย่างเป็นทางการว่าอินเดียใช้ใบของต้นกระทั่งเป็นยาล้างตาแก้เจ็บตา

แต่จากการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ปัจจุบันพบว่าใบมีสารซึ่งเมื่อสลายตัวแล้วให้กรดไฮโดรไซยานิก (hydrocyanic acid) ซึ่งเป็นพิษต่อปลา และมนุษย์ ยางทำให้อาเจียน และถ่ายอย่างรุนแรง

อย่างไรก็ตาม ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับฤทธิ์ทางยาจากส่วนต่างๆ ของต้นกระทั่งว่ามีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นยารักษาโรคปัจจุบันได้ เช่น ต่อด้าน HIV-1 ต่อด้านจุลินทรีย์และลดการอักเสบ เป็นต้น

ในประเทศอินเดียใช้น้ำมันจากเมล็ดรักษาโรคผิวหนังและเข้ายารักษาโรครูมาติซึม (ปวดข้อกระดูก) ในปัจจุบันใช้น้ำมันจากต้นกระทั่งในอุตสาหกรรมสบู่ ผลิตภัณฑ์เสริมความงาม และยังพบว่าใช้ผสมทำเป็นน้ำมันไบโอดีเซลได้

ส่วนเนื้อไม้ใช้ในการก่อสร้าง ทำเครื่องเรือน และกระดุกงูเรือ

กกระทั่งเป็นไม้โตเร็ว เหมาะที่จะส่งเสริมให้มีการปลูก เนื่องจากมีประโยชน์หลายด้าน ได้แก่ เป็นไม้ประดับ ใช้งานก่อสร้าง เป็นยาสมุนไพรในคนและสัตว์ ใช้เป็นยาฆ่าแมลงโดยเฉพาะในกะหล่ำและคะน้า

แต่ควรทำความรู้จักต้นกระทั่งให้ดี เพราะมีรูปร่างของดอกใกล้เคียงกับต้นสารภีมาก บางท่านเข้าใจผิดเก็บเกสรดอกกระทั่งไปเข้ายาแทนเกสรดอกสารภี (อ่านสารภีในฉบับที่ผ่านมา) ทั้งๆ ที่ไม่ทั้งสองชนิดมีสรรพคุณต่างกัน และกระทั่งมีผลกลมเมื่อสุกมีสีเหลือง ส่วนสารภีมีผลรูปไข่ เมื่อสุกมีสีแดงหรือแดงอมส้ม

ขณะนี้คณะเจ้าหน้าที่มูลนิธิ และดร.อุษา กำลังเดินทางย้อนรอยกลับไปหลวงพระบาง และพยายามตามหาตัวข้างโรงแรมสุวรรณภูมา ยังไม่แน่ใจว่าจะพบ

แต่รับปากว่าเมื่อพบอะไรดีงามจะนำมาเล่าสู่กันฟังแน่นอน ●